

HID

XV. évf. 8. sz. 1951 augusztus

Szerkesztőbizottsági tagok: Ernyes György, Herceg János, Lőrinc Péter, Majtényi Mihály, Oltajos Mihály, B. Szabó György

Felelős szerkesztő: Majtényi Mihály

Tizenöt éves a HÍD

Tulajdonképpen tizennyolcadik életévét tapossa már folyóiratunk, hiszen 1934 májusában jelent meg első száma. Mégis csak tizenöt évet élt belőle, mert a megszállás éveiben 1942-ben, 1943-ban, 1944-ben ideiglenesen halott volt, habár mindannyian tudtuk, hogy hamarosan új életre fog kelni. Es csakugyan. Megjelent 1934 májusától 1941 márciusáig, hogy azután 1945 őszén új köntösben, de a régi eszmék síkon újra a közönség elé kerüljön. A folyóiratok ugyanis feltamadhatnak, mert a folyóiratok nem emberek, hogy csak egy haláluk lehessen. Egykori szerkesztők: Mayer Ottmár, Simókovich Rókus rég halottak, rég emlékoszlop alatt fekszenek, de a HÍD maga él és mint élő szervezet, változik is. Azért — HÍD és nem csupán a neve szerint az.

Mint élő szervezet mindig is változott. Hiszen nem úgy született 1934-ben, mint a dolgozók harcos fegyvere, ha haladoszellemtől volt is, már első számától kezdve. Mert egy kis haladoszellemtől, polgári ifjúsági csoport indította el útjára és ez a csoport, habár az ifjúságnak kívánt is utat mutatni az akkori kaoszban, munkanélküliségben, gazdasági, politikai és világnézeti, ideológiai válságban és habár biztos is volt abban, hogy a fasizmus útja, hogy az akkor éppen uralomra került nacional-szocializmus útja feltétlenül elvetendő, mégsem szűrte le még önmagának sem a helyzetből adódó tanulságokat, tévelygett még és kereste az egyedül célhozvezető utat; nem talált rá még önmagára és amikor az ifjúság számára próbálta megtalálni az utat, a maga számára is kereste azt még.

Nagyon jóakarátú, nagyon jóhiszemű, haladoszellemtől, amolyan narodnyiki utópizmusban tévelygó csoport indítottá meg akkoriban a HÍD-at. Idealisták voltak a csoport tagjai, nem tudtak az osztályharcról, túlon túl nagy, kizárólagos jelentőséget tulajdonítottak az észnek, tudásnak, belátásnak és ezzel egyszersmind persze az értelmiségiek rettegének is és úgy gondolták, együtt van a helye mind az ifjúságnak és az értelmiségi ifjak feladata, hogy elvegyülve a nép közé tudást adjanak annak.

A »fiatalok Hídja« inkább volt társadalmi, kulturális, világnézeti szemle, mint irodalmi folyóirat. A vajdasági társadalmat akarta megismerni, hogy kiutat találjon belőle, hogy új kultúrát teremthessen talaján. Falukutatásában, még talán inkább folklórt adott, mint szociográfiát persze és utópista volt az állásfoglalása, mondjuk, akkor is, amikor az ifjú képzőművészek, a Hangyák, az Almásiak, a Kovácsok útját akarta egyen-

götni, mert azt tanácsolta nekik, ne legyenek professzionisták, ne legyenek mesterségük szerint is festők, szobrászok, de tanítsanak, kereskedjenek, járjanak gyárakba, műhelyekbe vagy a szántóföldekre továbbra is és csak esténként, csak vasárnaponként éljenek a művészetnek; csak így építhetik ki kapcsolataikat a néppel. Mert — és itt már nem tévednek — »Az irodalom a népek lelkiismerete«. Ennek az irodalomnak nevében ítélik el akkori irodalmi folyóiratunkat, amely elszakadt a néptől. »Egyetlen, bizonyos színvonalat tartó szépirodalmi folyóiratunk 2 évfolyamán keresztül olyan regényt közöl, amely — Istennek hála — nem érdekelheti magyar közönségünket.« Örök emberi irodalmat várnak íróinktól, de olyat, amely egyúttal belekapcsolódik a korba is, a talajba, a népbe is, de amely éppen azért, mert elmélyíti a helyi problémákat, nem »vicinális irodalom« mégsem. Néhol, a számtalan vitacikkben különösen, már rátapint ez az ifjúsági folyóirat az osztályharc útjára és ha »népet« említ, a dolgozókra gondol. A dolgozók teremtik meg az akkori HÍD szerint is a magyar kultúrát, nem pedig a bridzselő polgári egyesületek.

* A HÍD igyekszik kijelölni a maga helyét a vajdasági ifjúsági folyóiratok között. Egyik cikkében felsorolja azokat a folyóiratokat, amelyek ifjúságiak voltak vagy legalább is helyet adtak lapjaikon az ifjúságnak is. Pár szóval jellemzi is a konzervatív Renaissance-ot (1920), a már haladóbb polgári Fáklyát (1921). Tamás: Ifjúságát (1922), az aktivista Út-at (1922—24), Csincsák szerb-magyar lapját a »Mladost — Ifjúságot« (1925), Hecceg: Iksz-ét (1929), Komáromi: Zivatarát, majd az 1932-ben megjelenő és egymásba folyó Örtüzet, Vajdaságot, a »Tovább«-ra már nem utalva. Úgy érzi a szerkesztőség, hogy az 1934-es HÍD az 1932-es folyóiratoknak, így az Örtüzetnek egyenes folytatása. Talán éppen ezért érdemes bele-beleolvasni ezekben a folyóiratokba is. Főleg az érdekel bennünket, hogyan gondolkoztak ezek a lapok a művészetről, vagy milyen álláspontot foglaltak el, mondjuk, a nemzeti kérdésben. A szeptemberi Vajdaság (1932) például megállapítja, hogy egy átmeneti korszaknak — és ilyen a mi korszakunk is, — nincs és nem lehet tökéletes művészete. A művészet csak akkor lesz majd újra egészen magas színvonalú, ha már előzőleg felszabadult az ember, ha ezzel egyként szűnik meg a nyomor és a fényűzés. Mégis, már ma lehet író, lehet művész a proletár, mondja, a művészet ma sem szükségképpen arisztokratikus.

A novemberi szám (»Tovább«) két cikket is közöl a nemzeti kérdésről. Ez annál is inkább érdekel bennünket, mert hiszen a »Szervezett Munkás« még sokszor a kizárólagos nemzetközi osztályharc, alapján állt és nem tulajdonított nagyobb jelentőséget a nemzeti eszmének, szabadságharcnak, talán kivéve az akkor aktuális gyarmati felszabadító harcot. És érdekel ez az állásfoglalás bennünket egyéni, személyi szempontból is ez egyszer. Hiszen az egyik cikket az akkor éppen leértécsizett Pap Pál írta. Az egyik cikk tulajdonképp a csehszlovákiai »Sarló« véleményét idézi. »Nemzeti önrendelkezést követelünk... Nemzetköziségünk is helyzetünkből adódik... Nemzet és nemzetköziség elválaszthatatlanok, ha szabad nemzeteket és felszabadult dolgozókat akarunk...«

Pap Pál itt még nem találta meg önmagát, még nincs egyéni stílusa, nyelve és mint a kezdők, erőlteti a dialektikát, belemagyarazza a dolgokba, nem belőlük vonja el azt. De amit a nemzeti kérdéstről mond, feltétlen megállja a helyét, feltétlen igaz. »... ostobaság az az állítás, — mondja —, amely szerint a mai kapitalista rendszer egyenes negálása az internacionális rendszer volna, amely a priori minden nemzeti életmeg-

nyilvánulást kizár. Már pedig a szocializmus a népeknek a legnagyobb szabadságot biztosítja...» A szocializmus, folytatja, nemzeti és nemzetközi egyszerre, kifejleszti a nemzeteket, lehetőséget nyújt a teljes nemzeti szabadságra és éppen ezáltal hozza közel egymáshoz az egyes nemzeteket, ezáltal teszi őket nemzetközivé.

1935-ben és 1936 elején a HÍD humanizmusa egyre inkább alakul át szocialista humanizmussá. A vitacikkekbe és elméleti fejtegetésekbe, — hiszen az ifjakat éppen a sok vita, sok elmélet jellemzi, az, hogy az elméletet még nem kapcsolják a gyakorlattal, hogy inkább mozognak a fellegek között, mint a konkrét valóság talaján — szóval, az elméleti cikkekbe egyre inkább csúszik bele a materializmus, a társadalom osztályokra bontása. Az áprilisi számban (1936) egy kis szerkesztői üzenet ragadja meg figyelmünket. Egy beküldött cikket utasít vissza benne a szerkesztő. A cikk megüti a lap színvonalát, de »nem ilyenek kellenek. Lapunk átszervezés alatt áll és elhatároztuk, hogy az átszervezést olvasótáborunk óhaja szerint fogjuk elvégezni.« A következő számokban már közli is a HÍD olvasói véleményeit arról, mivel foglalkozzon a lap: de már ebben az áprilisi számban is meglep egyes cikkek új hangja. Mert ezek a cikkek a konkrét valóságról szólnak, azt elemzik, s az elemzés kapcsán adnak csupán elméletet, egyúttal határozottan állást is foglalva a konkrét politikai kérdésekben; harcra hívnak fel ezek a cikkek a fasiszmus ellen, Hitler ellen, aki Krupp embere és a munkások és a nemzetek ellensége. A cikk írója Hajdú Vilmos, azaz ez alkalommal — Mayer Ottmár. Mert ekkor már ő is, mások is beléptek a Hídba az új fiatalok közül és az utópizmus síkjáról az osztályharc síkjára mentik át a lapot. A májusi szám ezt már tudatja is a közönséggel; az eddigi szerkesztő lemond, közli egy kis szerkesztőségi hír. Az új szerkesztő pedig, mint ezt vonal alatt olvashatjuk, Simókovich Rókus.*) A haladó fiatalok lapja marad persze a HÍD, de a borítéklap mégis egy új szóra hívja fel a figyelmet. »A »Híd« a harcra fiatalok lapja« — ezt hangoztatja kövér betűkkel a belső borítéklap.

Az új HÍD csakugyan harcra szóló lap és meg is teremti a magyar szabadságharcos hagyományt. Már a májusi szám közöl egy nagyobb cikket a magyar parasztfelkelésekről és ugyanez a szám felveszi már a harcot a fasiszta »A Néppel«, ha ezt még ez egyszer talán túlelméleti módon cselekszi is. Még ez egyszer, mert később erről már nincsen szó. A HÍD nem tiszta elméletet igyekszik adni, hanem útmutatást az antifasiszta harcok során. Éppen ezért a konkrét valóságot ismerteti olvasóival, a nemzetközi helyzetet és — Vajdaság multját és jelenét. Nem adja a történelmi materializmus elméletét, de adja azt gyakorlati alkalmazásában, mint a konkrét valóság elemzésének elméleti alapját. Számos cikkben igyekszik a HÍD felfedezni Vajdaságot, a vajdasági falut, a vajdasági dolgozók, munkások, értelmiségiek, diákok, főiskolások társadalmi, gazdasági helyzetét, kulturális színvonalát, hogy ebből kiki ráismerjen helyére, arra a helyre, amelyet el kell foglalnia a társadalmi és politikai harcok során. Kútforrás alapján, statisztikai adatok alapján vázolják fel a Híd cikkírói a való helyzetet és adják Vajdaság szociográfiáját, sőt szociológiáját és az ebből adódó állásfoglalásokat. Nem sok elméletet adnak ezek a cikkek. Csak itt-ott rámutatnak egy-egy nagy igazságra, mint például, a jugoszláviai kisbirtokokról szólva, a paraszti birtokosokról szólva, egy ily közbevetett megjegyzéssel: »A mai gazdasági rendszer ezen a téren is kimerült minden megoldási lehetőségéből.«

*) Egyelőre, mert hamarosan Mayer Ottmár váltotta fel.

Vajdaság társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális helyzetének feltárása a HÍD legfontosabb tevékenysége. Ezen a téren érte el a HÍD a legnagyobb eredményeket. Az első évfolyamok során talán követett el kisebb hibákat is a lap ezen a téren. Talán nem sikerült még eléggé különválasztani akkoriban a népi kultúrát a »népiesch« kultúrától, az igaz népi kulturális megnyilatkozásokat a hazug »tschikósch-romantikától«, a hazaffy verai jánosok hangoskodásától. A gyöngyösbokrétára gondolok itt például, amelyet akkori megrendezésében feltétlenül helyesen ítélte el a HÍD, de amelyet mégsem kellett volna a maga egészében elvetnie. Hiszen bizonyos, hogy főleg parasztszédítésről volt szó, hogy a népieskedő polgárok nem ismerték a népi kultúrát, hogy mint a lap mondja, a nép a Tivár-ruhát sem tudja megvenni és a Bata-cipőt sem, nemhogy rámás csizmát és selymrokolyát vásárolgasson.

A vajdasági problémakör mellett a HÍD a legnagyobb súlyt a világhelyzet megismerésére helyezi. Ír a spanyol szabadságharcról, a Szovjetszövetségről, az ázsiai népek harcairól, a faszizmusról, hirdeti a harcot a békéért, a faszizmus és imperializmus ellen.

1938-ban már egyre inkább terjed a hazug faji elmélet, a hitleri méreg, főleg horthy-méreg alakjában a vajdasági magyar kispolgárok között, azok között, akik a magyar párt, az egyes kultúrkörök, főleg a szabadkai Népkör vezetőinek befolyása alá kerültek. Megindult egy új vízőzön áradata. Fel kellett lépni az ár ellen, szembe kellett vele helyezkedni, fel kellett venni a harcot a hazug népiség, hazug népieskedés ellen, »mélymagyarok« és »hígmagyarok« ellen. Pap Pált éppen akkoriban ítelték el Belgrádban 16 esztendőre — távollétében. Mert Pap Pál akkor már Becskerekre (Zrenyanin) át Szabadkára került és készült a további harcra, most már az illegalitásból. A Párt Zágrábba küldte Pap Pált, de még a szabadkai bújdosása idején, míg várta a Párt intézkedését, szembehelyezkedett az árral, megkezdte az úszást az ár ellen. Természetesen a Híd oldalain. Ez a cikk megérdemli, hogy teljes egészében is megismerkedjünk vele. Egy pár mondatát ideiktatom. — »A hamis eszméknek is van konjunktúrája. Ilyenkor elbizakodva, hengegve mutogatják magukat az egész világ előtt. És ezekben a napokban sok embert elfog a vágy, hogy a hamis árral együtt ússzon.« Majd így folytatja: »Mi nem akarunk egyetérteni azokkal, akiknek annyira szívéhez nőtt az esernyős béke. Mi tudjuk és valljuk, hogy a világ csak pillanatnyilag az izmos butaké... Mi, igenis, úszunk az ár ellen is!« Persze a fasiszták értelmezésében Pap Pál és Pap Pálék, Ottmár és Ottmárék nem voltak magyarok. De Pap Pál megfelelt nekik is: »Nem. A kicsiknek és gyáváknak, a számítóknak és álszenteknek mi nem vagyunk magyarok. A mi magyarságunk nem a konjunktúrában előbúvó pincebogaraké, a miénk a küzdelem, harcos hit és kiállás... Alljuk támadásait a ma gyáva hangoskodóinak, akik bölcsen hallgattak, míg mi a nép igazáért küzdöttünk... Éppen azért, mert népünkhöz hívek akarunk maradni, mert a horog, a tengely és a Ferenc (Herceg) nem magyar... Úgyanúgy megvetjük a nemzeti gyűlöletet, mint a nemzetüket tagadókat... Mi hídát vertünk, amely összeköt bennünket, falu és város dolgozóit... A mi hídunkat nem lehet már lerombolni.«

Ezek a sorok akkoriban nem vonatkoztak persze a Kalangyára. Míg az 1932-es folyóiratok felvették a harcot a Kalangyával, mert az is támadta őket és megfutamodóknak nevezte a »Vajdaság«, a »Tovább« íróit, a HÍD a Népfront síkján állott, azt szervezte és ezért az akkor haladó polgári Kalangyával bizonyos határok között együttműködött. Míg

az 1932-es folyóiratok a Kalangya támadására így válaszolnak egyebek között: »Tehát a vajdasági kisebbségi polgári irodalom csakis Kalangya (értsd: haladza) védjeggyel ellátva valódi!« Addig a HÍD »meg-nem-támadási szerződést« köt a Kalangyával, mindaddig amíg a Kalangya antifasiszta sikon halad természetesen, és írói munkatársaivá válnak a Kalangyának.*) 1940—41 folyamán azonban változik a helyzet. Akkor indul a becsei »Magyar Élet« is, a becsei, Becse-környéki és más klerofasiszták lapja és a Kalangya is — a Magyar Párt és a jugoszláv profasizmus befolyása alatt — közöl néhány fasisztázó írást. Deák Leó például dicséri a hitleri visszatelepítéseket, deportálásokat, Veréb véglegesen temeti a demokráciát és reméli, hogy az »új társadalmi eszmék emberei« jobb erkölcsi alappal rendelkeznek. Atveszi a Kalangya a beográdi Vreme dicséző cikkét Horthyról. Bolgár pedig elvetve a nemzetközi szocializmust, a nemzeti »szocializmust« dicséri, csak megpróbálja azt még a liberalizmussal is elvegyíteni, hogy így még hatásosabb legyen a recept. Ezek után került sor arra, hogy a HÍD harcba lépett a Kalangyával és a Magyar Élettel.

Az 1940 decemberi számban találjuk az első vita cikket. Bolgárral polemizál ebben a cikkíró és kitér a nemzeti kérdésre is. Hiszen Bolgár a nemzetközi szocializmusról azt írja, hogy »... nincs meg az az elméleti és gyakorlati lehetősége, hogy tanait nacionalizmussal bővítse ki, ezért vagy elszigetelve kell maradnia, vagy el kell buknia a természetesebb és erősebb nemzeti gondolattal (Értsd — nacionalszocializmussal) vívott küzdelemben«. A HÍD cikkírója így válaszol Bolgárnak: »Ezt akkor írja Bolgár László, amikor a nemzeti, faji eszme nevében jogfosztottakká teszik a kis nemzeteket, amikor a kis nemzetek elveszítik nemzeti függetlenségüket, nemzeti kultúrájuk lehetőségét és amikor ez ellen a kis nemzetek felső köreinek egyetlen szava sincs, de amikor a kis nemzetek alsóbb néposztályai, a nép, egymagában is folytatja a küzdelmet nemzeti mivoltának megőrzésére... Mert ma, igenis, mindenütt a néptömegek, az alsóbb néposztályok a nemzeti eszme hordozói és sehol még e dolgozó tömegek lelkében nem került összeütközésbe a szociális eszme és a nemzeti hovatartozandóság tudata.«

Ez decemberben volt. December végén azután, a nagy szabadkai lebukás alkalmával, lefogták Mayer Ottmárt, a HÍD szerkesztőjét is és csak március 27-ike szabadította ki a hsszantartó »vizsgálati fogságból«. A Híd persze ezt nem szenvedhette meg. Továbbra is meg kellett jelennie. Így azután a még megjelenő 3 szám (1941 január, február, március) az akkor már régebbi idő óta rendszeresen megjelenő képeslap nevét vette fel és Laták István szerkesztésében. »Világkép« címen került a közönség elé. A »Világkép« folytatta a vitát a »Kalangyával« és a »Magyar Élettel« is. A »Magyar Élet« ugyan a faji elmélet »ellen« írt cikket, elítélve azt az egyház nevében, de ez elítélés helyenként így hangzott: »sikerült (a német fasizmusnak) a történelemben páratlanul álló nemzeti öntudatot és nemzeti egységet talpraállítaniok... a szociális és erkölcsi anarchiát és káoszt kiküszöbölik lépésről-lépésre...« »Elismeri a »Magyar Élet« azt is, hogy egyes fajok »sokkal nagyobb szellemi képességgel rendelkeznek, mint mások« és persze azt is, hogy »az erősebb, életképebb faj kötelessége: sugározni a kultúra erkölcsi tőkét — az elmaredőbb és gyöngébb fajokra...«

*) El kell ismerni a Kalangya által ezt a platformát hosszú esztendőkn át liberális, sőt demokratikus, haladó szellemű polgári folyóirat volt és mind saját munkatársaitól, mind a hidasoktól közölt komoly írásokat.

Vitába bocsátkozik a Híd, azaz »Világkép« esztétikai téren is a Kalangyával és ez ma is föltétlen érdeklődésünkre tarthat számot. Különben is — tekintve, hogy ma a HÍD főleg irodalmi lap — végig kell kísérnünk a régi HÍD irodalmi vonalát, irodalmi működését. Már az 1936-iki, májusi szám (amellyel Ottmárék átvették a lapot) ír erről a kérdéstről: »... Nemzeti kultúránk lényegében fel kell ismernünk az érintkezési pontokat, melyek révén a világ kultúrközösségébe kapcsolódhatunk. És nagyon jól tudjuk, hogy azt éppen a nemzeti kultúra tökéletes fejlesztésével érhetjük el.« Ebben a HÍD egyben állást foglalt az akkori és későbbi vitával szemben is, amely a »vajdasági irodalom« és a lokális »helyi szín« körül folyt.

1939-ben (január-februári kettős szám) a nagy beszámolóban, amelyben azt is megállapítják, hogy a HÍD egy negyed részében hoz csak irodalmat és hogy egyelőre kevesen vannak olyan beérkezett írók Vajdaságban, akik a nép, a dolgozók érdekeit tartanák szem előtt, akik a néppel harcolnának. Mindehhez hozzáteszi a szerkesztőség, hogy a színvonal igen fontos mind a művészi, mind az agitációs meggyőző erő és hatás szempontjából. A dolgozók művészetének, írja itt a HÍD, el kell érni a polgári művészet színvonalát. »Csiszoltabb, kiforrottabb, kevesebb jelszóval és több mélységgel megalkotott írásokat kell nyilvánosságra hoznunk.« Nem, a Híd egváltalán nem volt híve a »szólamirodalomnak«, a jelszóirodalomnak, csak bele kellett törődnie abba, hogy munkatársai jórésztől ilyen irodalmat kap közlésre.

Sokkal többet mond a Világkép januári számában (1941) az esztétikai tárgyú Kalangya-vita (Kisbérivel) és az akkor megjelent Újházi-könyv kritikája. Ez a cikk elismeri, hogy a művészetnek megvan a maga sajátos, különálló törvényszerűsége, de hozzáteszi, hogy ezek a sajátosságok bizonyos kölcsönhatás viszonyában állanak a társadalom egyéb sajátosságával. Éppen ezért a művészet célja nem önmaga. Az igazságot, valóságot adja, persze a művészi megélés és ábrázolás eszközeivel. Éppen ezért nem művészet a magyarázás, a szólam, a jelszavak irodalma. Elismeri a megélés szükségszerűségét, az írói egyéniség és tehetség szükségességét, a forma fontosságát az irodalomban, de óva int attól, hogy elvetve a tartalmat, az objektív valóságot szubjektívizmusból, formalizmusból süllyedjünk. Elveti a cikkíró a tendenciózus irodalmat, de az artista irodalomban is meglátja a tendenciát »a megfutamodás, szemlecsukás, multba vagy mellékvágányokra térés tendenciáját.« Viszont, aki egyénien, élményszerűen adja a valóságot, az nem tendenciózus, de nem is ad l'art pour l'art művészetet. Ha az író nem is szólal meg, beszél helyette a mű és az olvasó lelkében ki fog alakulni bizonyos vélemény és állásfoglalás. »Az író nem ad tendenciát, a mű azonban mégis ad állásfoglalást. Nem a könyv lapjain, de az olvasó lelkében!«

És néhány oldallal odébb ugyanez a vélemény szólal meg, mint gyakorlati útmutatás. Mert Újházi István »Napokat eszik a kisdiaák« című könyvében kimondottan agitál, de »Újházi állításainak nincs eszmei meggyőző ereje éppen azért, mert nincs művészi meggyőző ereje.« Vagy más helyen: »Újházi nem a valódi, élő embert formázza, miközben esetleg gondolatai is támadnak, hanem saját elgondolásait próbálja az élő ember alakjába önteni. De az elgondolás sablónok között mozog. Az elgondolás leegyszerűsít. Jónak és rossznak tartja az embert...«

Meg kell állapítanunk: az egykori HÍD olyan esztétikát adott, amelyet sem akkor, sem új formájában, a felszabadulás után még nem tudott megvalósítani a maga teljességében. Kevés is volt akkor valóban

az olyan beérkezett író, aki a néppel együtt állt és bukott. Hiszen a polgári irodalom sem tudott komoly alkotásokra rámutatni. Így a HÍD, ha komoly irodalmat kívánt mégis nyújtani olvasóinak, kénytelen volt sokszor Móricz Zsigmondot, Shelleyt, Szemjonovot, Vörösmartyt, Szabó Dezsőt, Adyt, Petőfit, Csokonait, Anna Segherst stb. hozni. Jugoszláv költőket is gyakran hozott és a Híd-könyvtárban olcsón adta a nép kezébe Petőfit, Adyt, József Attilát, Fazekast. Mindez persze nem jelenti azt, hogy vajdasági magyar írók egyáltalán nem szerepeltek volna. Szerepeltek és adtak néhanapján komoly írást is. Új írók jelentek meg abban az időben a lap oldalain. Hiszen ismert író akkor csak kettő volt, olyan aki még a »Szervezett Munkás« idejében megjelent nyomtatásban. Gál László és Thurzó Lajos is ebben az időben jelentkeztek először. A becsei Darvas József is többször adta írásait a Hídba. Nem kívánunk megemlékezni Soós Tiborról, Morvai Gyuláról stb., de feltétlenül ki kell emelnünk az akkori új írók közül Óz Szabót, Kaszás Katát és Atlasz Jánost. Egyik sincs közöttünk. Tehetségek voltak, komoly tehetségek, sajnos nem fejleszthették ki tehetségüket. Meghaltak az osztályharc és a szabadságharc frontján, elestek, mielőbb nagyobb műveket alkothattak volna. Óz Szabó neve talán ismert még így is. Kaszás Katáról ma már csak kevesen tudják, hogy két nyelven is írt (szerbül — Kata Kosac). Jót adott, habár nem is az írást tartotta kenyerének, habár nem az elbeszélés, nem a riport volt »főműve«. Főműve a harc volt. És úgy halt meg az osztályellenség kezén, szörnyű kínzások közepette, hogy a nevét sem mondta meg kínzóinak.

Az akkori festők, szobrászok talán szerencsésebbek voltak. Egy kiállításról számol be a HÍD, fiatalok képzőművészeti kiállításáról. És a legtöbb név — ha akkor még nem is sokat jelentett — ma már általában ismert. Hiszen Hangya Bandi, Almási, Bosán, B. Szabó is ott voltak a kiállítók között. Ők kifejleszthették tehetségüket, nem estek el mint számos írónk, mint az igen jó és egyéni stílusú publicisták, mint Pap Pál vagy Stern Endre-Enci, a HÍD Fekete Bélája.

Az egykori HÍD etlálta azt a hangot is, amely közönségének, a város és falu dolgozóinak megfelelt. Tartalma mellett, harcahívása mellett, ez a hang is hozzájárult ahhoz, hogy a lap olvasótábora egyre növekedjék. Míg az egykori utópista, ifjúsági Hídnak, a Lévai szerkesztette folyóiratnak, példányszáma eleinte 500 majd utóbb 700 körül mozgott, 1937-ben a Mayer Ottmár lapjának már 900-ra, egy év múlva, tehát 1938-ban pedig 1200-ra szokott fel a példányszáma. 1936-ban még igen kevés olvasója volt a Hídnak falun. 1938-ban a lap példányainak nagyob-bik fele került falura, a földmunkások kezébe. Persze lehetett volna a Hídnak sokkal nagyobb is a példányszáma. De, habár eleinte a 2 íves Híd ára 3 dinár volt és később is, a 3 íves lap, sőt a kettős számok ára sem lett több 4 dinárnál, mégis, abban az időben a 10 dináros napszám idején, ez is roppant összeg. Így esett azután, hogy a városban is átlag 4 olvasóra jutott egy eladott lap-példány, falun viszont átlag 14-en olvastak egy-egy példányt. Talán még az egy-negyed rész iskolázott, értelmi-ségi Híd-olvasó sem vásárolt olvasónként egy-egy külön-példányt. Össze-szevissza kb 12.000 olvasója volt így a folyóiratnak, ami abban az időben óriási szám Vajdaságban, magyar dolgozók között.

De hiszen nem is csupán olvasókról volt szó. A Híd-olvasók tábora nemcsak olvasókat jelentett. És abban is volt a lap jelentősége, hogy nem csupán olvasókra számított, de egyúttal aktív harcosokra is. A Híd-olvasók tábora — aktív harcosok antifasiszta szervezetét jelentette. Hiszen a Hídat különösen falun olvasócsoportokban olvasták és magyaráz-

ták, a Híd jelentős sajtóértekezleteket tartott, amelyen az írók, szerkesztők és terjesztők nem csupán terjesztési problémákat vitattak meg. A Híd terjesztői — egyúttal szervezők, aktivisták is voltak, akik megszervezték Vajdaság magyar dolgozóit a közeledő harcra. És ez a harci szervezkedés semmi pénzébe sem került a Pártnak. A Híd-terjesztők ugyanis megkapták a terjesztésért járó 20—25⁰/o-ot, de ezt nem egyéni céljaikra fordították, hanem utazásaikra, a futárszolgálat céljaira és más szervezési költségek fedezésére. A Híd, a 4 dináros 50 oldalas Híd, nemcsak a szerkesztőséget, nemcsak a kiadóhivatalt tartotta el, de eltartotta magát a szervezetet is, jutott belőle a szervezés költségeire is. A zseniális ötlet maga és kivitele is Mayer, Ottmárt dicséri.

Míg az egykori 1934-es Híd elítélt minden — képzőművészeti — professzionalizmust is, a későbbi Híd, már, úgy 1940-ben, odáig is eljutott, hogy fizethetett munkatársainak. Professzionalista persze csupán szerkesztője, Ottmár lehetett, aki ekkor már megszabadult könyvelői foglalkozásától, de a munkatársaknak is juttathattak már — ha csupán 10 dinárt is oldalanként. A falusi tudósítóknak pénzben is jelentett valamit ez a kis összeg, de ezentúl szimbólikus jelentősége volt a szerény tíz dinároknak. Azt mondta ez a kis összeg is, hogy a munkát mindenhol meg kell fizetni, hogy a Híd a harcosoktól sem kíván ingyen munkát. Mér akkor sem, ha ezt mindenki szívesen adja önmagáért, a maga eszméinek megvalósításáért.

1945 őszén újból megindult a HÍD. Lassanként egyre inkább irodalmi folyóirattá alakult át, de hogy milyen az új, az irodalmi HÍD, arról ma még nem kell történelmet írni. Ez aktuális, korszerű viták tárgya még, Bizonyos, hogy voltak, akik a szólamirodalom közlönyévé tették volna a Hidat és voltak, vannak, akik visszavinnék a lapot az artizmusba. Vannak talán olyanok is, akik úgy gondolják: »A Híd megtette kötelességét, a Híd mehet.« »Élt 15 évet — béke poraira!«

Bizonyos azonban, hogy a Híd 15 súlyos esztendeje olyan hagyományt teremtett, amely kötelez.

LÓRINC PÉTER: